

Świat przyrody w wierszach Bolesława Leśmiana *Wieczór* i *Przedwieczerz*

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Stanisław Kajetan Papierkowski, *Słowotwórcze neologizmy Bolesława Leśmiana*, „Pamiętnik Literacki”, nr 53/1 1962, s. 143–180.
- Źródło: Bolesław Leśmian, *Wieczór*, [w:] *Poezje wybrane*, oprac. Jacek Trznadel, Wrocław 1983, s. 49–50.
- Źródło: Bolesław Leśmian, *Przedwieczerz*, [w:] *Poezje wybrane*, oprac. Jacek Trznadel, Wrocław 1983, s. 49–50.
- Źródło: Bolesław Leśmian, *** *[Gdybym spotkał ciebie znowu pierwszy raz]*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, Kraków 2009, s. 14.
- Źródło: Dorota Bajerlajn, *Środki artystycznego wyrazu w twórczości Bolesława Leśmiana: zarys problematyki*, t. 11, Prace Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w

Lesimania. Zarys problematyki, t. 11, „Place naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie. Pedagogika” 2002, s. 190.

Świat przyrody w wierszach Bolesława Leśmiana *Wieczór i Przedwieczerz*

Józef Mehoffer, *Zwarzony ogród*, 1929
Źródło: domena publiczna.

” Bolesław Leśmian

***** *[Gdybym spotkał ciebie znowu pierwszy raz]***

Gdybym spotkał ciebie znowu pierwszy raz,
Ale w innym sadzie, w innym lesie –
Może by inaczej zaszumiał nam las,
Wydłużony mgłami na bezkresie...

Źródło: Bolesław Leśmian, *** *[Gdybym spotkał ciebie znowu pierwszy raz]*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, Kraków 2009, s. 14.

Powyższe słowa, pochodzące z utworu zamieszczonego w tomie *Sad rozstajny*, ukazują zdolność Leśmiana do łączenia świata przyrody z emocjami za pomocą języka i swoistego sposobu obrazowania.

Język poetycki Bolesława Leśmiana należy do najbardziej oryginalnych w całej poezji polskiej. Środki artystycznego wyrazu, którymi posługiwał się Bolesław Leśmian

oscylują wokół dwóch skrajności – niemal bezwyjątkowego respektowania reguł wersyfikacyjnych oraz bardzo swobodnego traktowania materii języka.

Twoje cele

- Opiszysz sposób obrazowania przyrody w poezji Bolesława Leśmiana.
- Określisz funkcję środków stylistycznych opisujących przyrodę w wybranych wierszach Leśmiana.
- Wyjaśnisz, czym są leśmianizmy i wskażesz ich przykłady w tekstach.

Przyroda w twórczości Bolesława Leśmiana – tematyka i język

Przyroda w bogatej i różnorodnej twórczości Bolesława Leśmiana jest jednym z kluczowych tematów, przybierającym wielorakie formy, także językowe. Jak zauważa Dorota Bajerlajn:

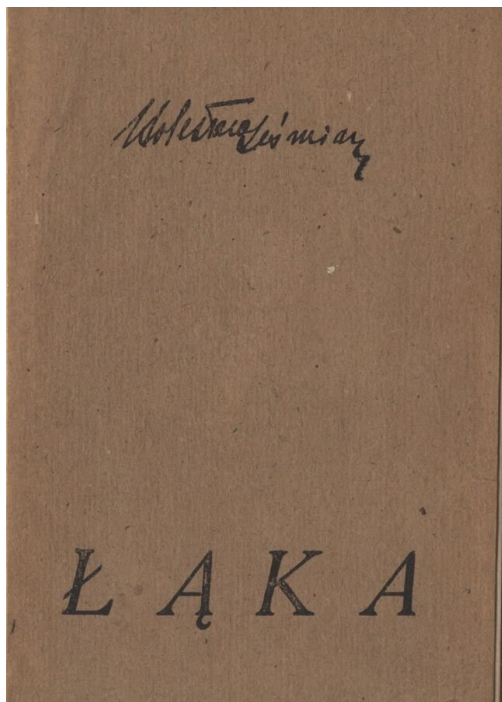
” Dorota Bajerlajn

Środki artystycznego wyrazu w twórczości

Bolesława Leśmiana: zarys problematyki

Opublikowanie *Łąki* przynosi z sobą nową, nieznaną dotąd w literaturze, formę obcowania z przyrodą. Nowością jest przywrócenie przyrodzie jej dziewiczości i pierwotności. Zjawiska przyrodnicze, które były dotąd przedstawione w literaturze jako łagodne i przyjazne człowiekowi, w poezji Leśmiana stają się dzikie, jadowite, przejawiają demoniczne okrucieństwo. Ukazuje czytelnikowi świat z perspektywy widzenia jakby nie tylko jedną parą oczu. [...] Poeta wchodzi w to życie natury bardzo intensywnie, a intensywność ta sprawia, że przyroda, wszystkie jej elementy „pulsują natężonym tętnem”. Zażyłość między podmiotem lirycznym a przyrodą jest niewątpliwie magiczna. Czytając utwory *Łąki*, znajdujemy się w sytuacji podglądaczy, podkradamy się na palcach, by móc zaskoczyć przyrodę, aby móc zobaczyć najprzelotniejsze w przyrodzie zjawiska, by móc doznać zachwyty i olśnienia fenomenami tej przyrody. Przyroda staje się organizmem, który panuje nad człowiekiem, wchłania go do swojego wnętrza.

Źródło: Dorota Bajerlajn, *Środki artystycznego wyrazu w twórczości Bolesława Leśmiana: zarys problematyki*, „Prace Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie. Pedagogika” 2002, t. 11, s. 190.

Okładka książki Bolesława Leśmiana
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Poezja Bolesława Leśmiana wymyka się wszelkiej kategoryzacji. Niedoceniana przez jemu współczesnych i uznana za epigońską twórczość „pogrobowca” Młodej Polski, wiersze autora *Łąki* zawierają jedną z ciekawszych koncepcji języka poetyckiego i sposobu obrazowania w całej polskiej poezji. Według Leśmiana podstawowym sposobem poznania świata nie jest rozum, ale intuicja. Język zastany oddawał świat rozumowy, więc, by oddać ten intuicyjny, konieczne jest stworzenie nowego. Zabiegów stosowanych przez Leśmiana jest bardzo wiele, jednak można zauważyć pewne powtarzające się konstrukcje i środki artystycznego wyrazu.

Leśmianizmy

Bez wątpienia najbardziej charakterystycznym środkiem stylistycznym w poezji autora *Sadu rozstajnego* są tzw. „[leśmianizmy](#)”, czyli Leśmianowskie neologizmy. Są one bardzo bogate ilościowo i treściowo. Można je podzielić na utworzone przez:

- dodanie [prefiksów](#),
- dodanie [sufiksów](#),
- [kontaminację](#).

Analizując rzeczowniki będące leśmianizmami, można zauważyć, że w tej pierwszej grupie najliczniejsze są neologizmy związane z niebytem i nicością, zbudowane przez dodanie przedrostka „bez-”, „nie-” lub „przeciw-”, jak np. „bezbrzask”, „bezbyt” czy „niedowcielenie”. W grupie przyrostków nie można mówić o dominacji konkretnego sufiksu. Należy jednak zwrócić szczególną uwagę na bardzo liczną ich grupę. Badacze wyróżnili ich niemal czterdzieści. Jako przykłady można podać wyrazy: „dusiołek”, „zmrocze” czy „oddaleniec”.

Tworzenie ciągów wyrazowych

Bolesław Leśmian bardzo często ze swych neologizmów tworzył ciągi wyrazowe, które nie tylko pozwalają zobaczyć z innej perspektywy słowa, ale także próbują oddać istotę rzeczy. Podobną funkcję będą miały [annominacje](#).

Przykład takiego ciągu wygląda następująco: „ciało” -> „cielesny” -> „ucieleśnić” -> „bezcieleśnić” -> „zbecieleśnić” -> „zbeścieleśnić”

(Informacja na podstawie: Dorota Bajerlajn, *Środki artystycznego wyrazu w twórczości Bolesława Leśmiana: zarys problematyki*, „Prace Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie. Pedagogika” 2002, t. 11, s. 190).

Środki stylistyczne

Leśmian w swojej twórczości wykorzystywał różne zabiegi językowe, wprowadzał antonimy, tautologie, przypominał rzadkie wyrazy.

[Antonimy](#) to wyrazy o przeciwnym znaczeniu. Autor *Łąki* bardzo często zestawia w ten sposób neologizmy, np. „świat” i „bezświat” czy „błysk” i „niedobłysk”. Trudno o jednoznaczne wskazanie celu, w jakim jest stosowany ten zabieg. Często służy on wyeksponowaniu kwestii [ontologicznych](#) – istnienia i nieistnienia zjawisk i rzeczy.

Bardzo charakterystyczne dla poezji Leśmiana są określenia tautologiczne, czyli powtarzające to, co już było zawarte w wypowiedzi: np. „strumień się strumieni”. Najczęściej są zbudowane z rzeczownika i czasownika. Takie konstrukcje mają oddawać istotę danej rzeczy, docierać do rzeczy samej w sobie.

Leśmian wprowadza do swych utworów [archaizmy](#) i [dialektyzmy](#), ale są one na tyle rzadkie i niespotykane, że bez pomocy słowników trudno wyznaczyć granicę między neologizmem a wyrazem notowanym przez polszczyznę. Przykładem może być „półbabek” z utworu *Dusiołek*: wyraz, który oznacza starą kobietę.

Rytm i dialektyzacja

Leśmian posługuje się wyłącznie wierszem [sylabicznym](#) i [sylabotonicznym](#). Nadaje to utworom melodyjności i [melicznego](#) charakteru typowego dla pieśni ludowej.

Autor *Przedwieczera* stosuje liczne dialektyzmy, czyli takie wyrazy, które występują w danym regionie. Leśmian korzystał z gwar ze wschodnich regionów kraju, szczególnie z Lubelszczyzny. W jego utworach pojawiają się np. takie wyrazy jak „zniszczota” (zniszczenie), „jaśnisty” (jasny), „gleń” (kawałek), „rozgruch” (hałas) czy „cierpiałka” (krzyż przydrożny, święta figura). Niekiedy dialektyzmy przyjmują formę leśmianizmu.

O autorze

Bolesław Leśmian

Źródło: domena publiczna.

Prawdziwe nazwisko Bolesława Leśmiana brzmiało Lesman. Sam poeta twierdził, że urodził się w 1878, ale bardziej prawdopodobne jest, że na świat przyszedł już rok wcześniej w zasymilowanej rodzinie żydowskiej. Ukończył gimnazjum filologiczne w Kijowie oraz Wydział Prawny tamtejszego uniwersytetu. Po licznych podróżach w 1918 roku rozpoczął pracę notariusza. Przez oszustwa swojego zastępcy, za którego odpowiadał finansowo, popadł w kłopoty materialne, które prześladowały go do końca życia. Zmarł w 1937 roku w Warszawie na atak serca.

Bolesław Leśmian jest uznawany za jednego z najoryginalniejszych polskich poetów. Tworzył w dwudziestoleciu międzywojennym – okresie obfitującym w interesujące zjawiska poetyckie. W tamtym czasie pisali tacy twórcy jak Julian Tuwim i inni skamandryci, Tadeusz Peiper i poeci skupieni wokół „Zwrotnicy”, Bruno Jasiński i futuryści. Jednak nawet na tle tak oryginalnych poetów Leśmian był autorem wyjątkowym. Nie wpisał się w żaden nurt, nie podążył za żadną grupą poetycką – wypracował osobny i charakterystyczny styl.

Debiutował w 1895 roku. Przez 5 lat współpracował z młodopolskim czasopismem „Chimera”, co sprawiło, że niesłusznie łączono go z tą twórczością i traktowano jako [epigona](#). Na pierwszy tomik jego poezji trzeba było czekać aż do 1912 roku, choć *Sad rozstajny* został całkowicie zignorowany przez środowisko literackie. Rok później wydał *Klechdy sezamowe* oraz *Przygody Sindbada Żeglarza* – baśnie arabskie dla dzieci, a w 1920 tomik poetycki *Łąka*. W 1936 roku ukazał się jeszcze tomik *Napój cienisty*, a rok po śmierci poety – *Dziejba leśna*. Twórczość Bolesława Leśmiana została doceniona przez czytelników i krytykę literacką dopiero po II wojnie światowej.

Słownik

antonimy

(z gr. anti – naprzeciw, onoma – imię, wyraz, tytuł) – każdy z pary wyrazów mających przeciwstawne znaczenia, np. twardy – miękki

bylina

(ros.) – stara rosyjska ludowa pieśń epicka, opiewająca czyny bohaterów

epigon

(gr. epigonoí – urodzeni później) – bierny naśladowca wielkich poprzedników lub kontynuator nieaktualnych idei

leśmianizm

neologizm w poezji Bolesława Leśmiana

oniryzm

(grec. oneiros – marzenie sennie) – sposób przedstawiania rzeczywistości na wzór marzenia sennego

ontologia

(gr. onto - byt, logos - słowo, rozum) - dziedzina filozofii zajmująca się kwestiami bytu i istnienia

Film

Polecenie 1

Zapoznaj się wykładem Katarzyny Długołęckiej. Scharakteryzuj przyrodę w wierszach Bolesława Leśmiana.

Film dostępny pod adresem </preview/resource/R1A32oY8pLN38>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film opowiada o motywie przyrody w twórczości Bolesława Leśmiana.

Polecenie 2

Wyszukaj w wierszach *Wieczór* i *Przedwieczerz* przykłady zastosowania środków artystycznego wyrazu wykorzystanych do opisu przyrody. Określ ich funkcję.

Przykład

Funkcja

” Bolesław Leśmian

Wieczór

Słońce, zachodząc, wlecze wzdłuż po łące
Wielki cień chmury, ciągnąc go na wzgórze,
Zetknięte z niebem, co życie, gasnące
Pod barw przymusem, — w głąb marzeń przedłuża,
Aby dowiedzieć po przez dale puste
Jedyną wokół purpurową chustę
Dziewczyny, która swych dłoni oplotem
Kolana zgodnie wgarnęła pod brodę
I, coraz bardziej pod niebios namiotem
Samotniejąca w tę dal i pogodę,
Oddawna ruchu i snu nie odmienia,
Chłonąc czar drętwy samego patrzenia
We wszystko naraz, w nic zasię zosobna,
Wpobok, za ledwo do siebie podobna,
Wyolbrzymiona wobec próżni świata,
Krowa się w świetle różowi łaciata,
Co jednym rogiem pół słońca odkrawa,
A drugim wadzi o daleką gruszę...
Sennych owadów nieprzytomna wrzawa

Umacnia pustkę i podsycą głuszę,
Wspartą na stogach, powiązanych w drągi.
Kolejne idą nad polem przeciagi
Tchu ziół dalekich, zaprawnego potem
Zoranej ziemi, co — tknięta wron lotem —
Paruje ciężko i chłodnieje zwolna.
Na widnokresie jakaś mgła dowolna,
Cień, nie mający przyczyn wśród przestworu,
Rośnie, by zwiększyć potęgę wieczoru,
I wśród rosnących z nim razem bezmiarów
Dziwnie brzmią zgiełki świerszczących komarów.

Źródło: Bolesław Leśmian, *Wieczór*, [w:] *Poezje wybrane*, oprac. Jacek Trznadel, Wrocław 1983, s. 49–50.

” Bolesław Leśmian

Przedwieczerek

To nie wieczór, choć oczy zawczasu się żalą,
Że – co było poblizem – wnet będzie oddalą.
I nie szepty, lecz cisze mijają się wzajem, –
W ich mijanki cień patrzy z parowu za gajem.

Ogród nawrzał zielenią już inną, już nie tą, –
Zamrugany [naprzemian](#) słońcem i sztachetą.
O, teraz stwierdź [coprędeję](#) nietutejszość kwiatów,
Gdy trawniki coś mają z obczyzny zaświatów!

To — nie sen, lecz kurzawa gmatwa się z pogodą, –
Już w stawie [nierozpoznasz](#) tej wody pod wodą...
I nie smuga na rzęsach, lecz w cieniu zdrobniały
Liść na dębie zwieczorniał, choć dnieje dąb cały!

I nie śmierć, ale studnia, gdzie mrok dno pomylił,
Chce, byś, idąc, skroń ku niej bezwolnie nachylił...
I nie szkarłat, lecz sama możliwość szkarłatu,
Niepokojąc obłoki, narzuca się światu.

Źródło: Bolesław Leśmian, *Przedwieczność*, [w:] *Poezje wybrane*, oprac. Jacek Trznadel, Wrocław 1983, s. 49–50.

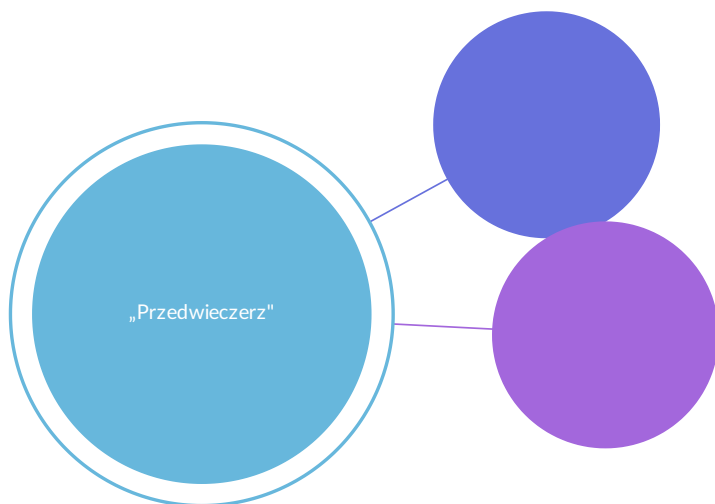
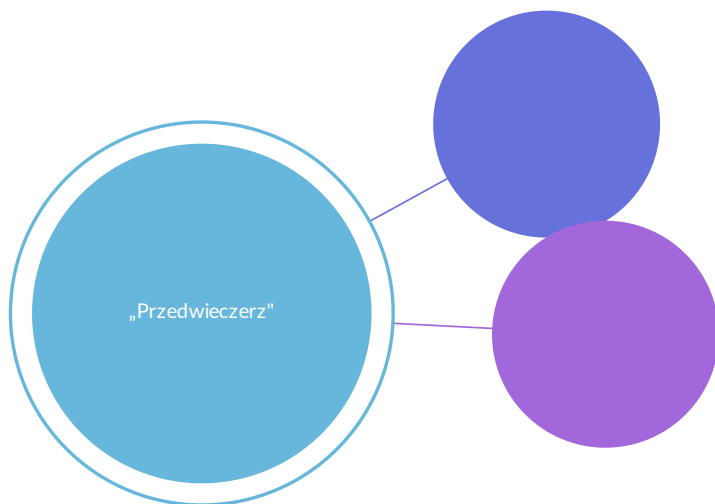
Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Porównaj sytuacje liryczne w wierszach *Wieczór* i *Przedwieczerz*. Wskaż między nimi przynajmniej dwie różnice i dwa podobieństwa.

Ćwiczenie 2

Zaznacz kolorem czerwonym leśmianizmy, a na niebiesko archaizmy, które mogłyby zostać uznane za neologizmy.

1.

 czerwony

 niebieski

Bolesław Leśmian

Wieczór

Słońce, zachodząc, wlecze wzdłuż po łące
Wielki cień chmury, ciągnąc go na wzgórza,
Zetknięte z niebem, co życie, gasnące
Pod barw przymusem, — w głąb marzeń przedłuża,
Aby dowidzieć poprzez dale puste
Jedyną wokół purpurową chustę
Dziewczyny, która swych dłoni oplotem
Kolana zgodnie wgarnęła pod brodę
I, coraz bardziej pod niebios namiotem
Samotniejąca w tę dal i pogodę,
Oddawna ruchu i snu nie odmienia,
Chłonąc czar drętwy samego patrzenia
We wszystko naraz, w nic zasię zosobna,
Wpobok, zaledwo do siebie podobna,
Wyolbrzymiona wobec próżni świata,
Krowa się w świetle różowi łaciata,
Co jednym rogiem pół słońca odkrawa,
A drugim wadzi o daleką gruszę...
Sennych owadów nieprzytomna wrzawa
Umacnia pustkę i podsycą głuszę,
Wspartą na stogach, powiązanych w drągi.
Kolejne idą nad polem przeciągi
Tchu ziół dalekich, zaprawnego potem
Zoranej ziemi, co — tknięta wron lotem —

Paruje ciężko i chłodniej zwolna.
Na widnokresie jakaś mgła dowolna,
Cień, nie mający przyczyn wśród przestworu,
Rośnie, by zwiększyć potęgę wieczoru,
I wśród rosnących z nim razem bezmiarów
Dziwnie brzmią zgietki świerszczących komarów.

Bolesław Leśmian, *Wieczór*, [w:] tegoż, *Poezje wybrane*, oprac. Jacek Trznadel, Wrocław 1983, s. 49-50.

2.

 czerwony

 niebieski

Bolesław Leśmian

Przedwieczerek

To nie wieczór, choć oczy zawczasu się żalą,
Że — co było poblizem — wnet będzie oddalą.
I nie szepty, lecz cisze mijają się wzajem, —
W ich mijanki cień patrzy z parowu za gajem.
Ogród nawrzał zielenią już inną, już nie tą, —
Zamrugany naprzemian słońcem i sztachetą.
O, teraz stwierdź coprędzej nietutejszość kwiatów,
Gdy trawniki coś mają z obczyzny zaświatów!
To — nie sen, lecz kurzawa gmatwa się z pogodą, —
Już w stawie nierozpoznaś tej wody pod wodą...
I nie smuga na rzęsach, lecz w cieniu zdrobniaty
Liść na dębie zwieczorniał, choć dnieje dąb cały!
I nie śmierć, ale studnia, gdzie mrok dno pomylił,
Chce, byś, idąc, skroń ku niej bezwolnie nachylił...
I nie szkarłat, lecz sama możliwość szkarłatu,
Niepokojąc obłoki, narzuca się światu.

Bolesław Leśmian, *Przedwieczerek*, [w:] tegoż, *Poezje wybrane*, oprac. Jacek Trznadel, Wrocław 1983, s. 49-50.

Ćwiczenie 3

Dokonaj analizy słowotwórczej sześciu wybranych przez siebie leśmianizmów. Wyjaśnij, co może oznaczać każdy z nich.

leśmianizm	wyraz lub wyrazy podstawowe	formanty	znaczenie

Ćwiczenie 4

Wyjaśnij, w jaki sposób budowa wierszy *Wieczór* i *Przedwieczerek* wpływa na melodyjność tekstów.

Ćwiczenie 5

Nazwij wypisane środki stylistyczne i określ ich funkcję w tekście.

cytat	nazwa środka	funkcja
„Słońce, zachodząc, wlecze wzdłuż po łące/ Wielki cień chmury, ciągnąc go na wzgórza”		
„Zetknięte z niebem, co życie, gasnące/ Pod barw przymusem”		
„pod niebios namiotem”		
„Dziwnie brzmią zgiełki świerszczących komarów”		
„Ogród nawrzał zielenią”		
„I nie śmierć, ale studnia, gdzie mrok dno pomylił, [...] I nie szkarłat, lecz sama możliwość szkarłatu”		
„W ich mijanki cień patrzy z parowu za gajem”		
„Liść na dębie zwieczorniał”		

Ćwiczenie 6

Zredaguj opis ogrodu, o którym jest mowa w utworze *Przedwieczerz*, posługując się przynajmniej dziesięcioma przymiotnikami. Nie używaj sformułowań wykorzystanych przez Bolesława Leśmiana.

Ćwiczenie 7

Zinterpretuj w 2-3 zdaniach podane metafory.

cytat	interpretacja
„stwierdź coprędzej nietutejszość kwiatów”	
„Zamrugany naprzemian słońcem i sztachetą”	
„trawniki coś mają z obczyzny zaświatów”	
„kurzawa gmatwa się z pogodą”	
„dnieje dąb cały”	
„I nie szepty, lecz cisze mijają się wzajem”	

Ćwiczenie 8

Przeanalizuj ponownie oba utwory Leśmiana i opisz nastrój w nich panujący oraz emocje towarzyszące podmiotowi lirycznemu. Wyjaśnij, w jaki sposób w ich wyeksponowaniu pomaga użyty język.

Praca domowa

Bolesław Leśmian napisał jeszcze dwa wiersze zatytułowane *Wieczór*. Wybierz jeden z nich i dokonaj jego interpretacji.

Dla nauczyciela

Autor: Miłosz Biedrzycki

Przedmiot: Język polski

Temat: Świat przyrody w wierszach Bolesława Leśmiana *Wieczór* i *Przedwieczerz*

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść

poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności.

Cele operacyjne. Uczeń:

- opisuje sposób obrazowania przyrody w poezji Bolesława Leśmiana;
- określa funkcję środków stylistycznych opisujących przyrodę w wybranych wierszach Leśmiana;
- wyjaśnia, czym są leśmianizmy i wskaże przykłady w tekstach.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- odwrócona klasa;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;

- interpretacje muzyczne.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel zapowiada temat nadchodzących zajęć i nawiązuje rozmowę z uczniami o Bolesławie Leśmianie. Czy jego twórczość jest im znana? Jakie skojarzenia z tym autorem mają uczniowie? Czy postrzegają jego poezję wyłącznie jako element historii literatury, czy odnoszą ją również do dnia dzisiejszego? (Być może niektórzy z uczniów będą kojarzyć pieśni i piosenki do słów Leśmiana).
2. Nauczyciel prosi uczniów o samodzielne odszukanie utworów Leśmiana i zorientowanie się, czy któryś z napotkanych wierszy przemawia do wrażliwości uczniów. Jeśli tak, nauczyciel prosi o przygotowanie głośnego odczytania takiego tekstu podczas zajęć.

Uwaga: jest to propozycja opcjonalna i dla chętnych.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel zapoznaje uczniów z tematem lekcji i wraz z uczniami ustala cele zajęć i kryteria sukcesu. Następnie udostępnia e-materiał. Uczniowie zapoznają się z zawartością sekcji „Przeczytaj”.
2. Czytanie wierszy. Chętni uczniowie przedstawiają wiersze Leśmiana, które przygotowali (4–5 utworów ogółem). Po odczytaniu każdego z wierszy osoba przedstawiająca go opowiada krótko, jakie cechy utworu zadecydowały o wyborze.
3. Interludium muzyczne. Nauczyciel odtwarza uczniom wybrane utwory ze słowami Bolesława Leśmiana: *Mrok na schodach...* (opcjonalnie: w dwóch wersjach, z muzyką Zygmunta Koniecznego i w wykonaniu np. Magdy Umer oraz w wykonaniu zespołu Stare Dobre Małżeństwo albo, jeśli takie będzie dostępne, wręcz amatorskim, ogniskowym; w tym przypadku chodzi o pokazanie, w jaki sposób tekst Leśmiana „poszedł w lud”); *Tam na rzece...* w wykonaniu Adama Struga i Stanisława Soyki; ewentualnie również inne według uznania nauczyciela.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel inicjuje rozmowę z uczniami o tym, jakie cechy poezji Leśmiana sprawiają, że może ona trafiać do współczesnych odbiorców i być np. wykorzystywana jako teksty piosenek. Można poruszyć zagadnienia atrakcyjności brzmieniowej, regularnej rytmiki, satysfakcji intelektualnej i estetycznej w zetknięciu z inwencją słowotwórczą Leśmiana i jego kreatywnym podejściem do składni; jeżeli pojawią się głosy argumentujące, że poezja Leśmiana jest nieatrakcyjna dla współczesnego odbiorcy (z powodu np. staroświeckiego słownictwa, ostentacyjnej emocjonalności, niecodziennej składni, elementów spekulatywnych itp.) warto i je przedyskutować.
2. Następnie uczniowie oglądają film.
Nauczyciel dzieli uczniów na grupy (3–5). Uczniowie w grupach wykonują polecenia dotyczące filmu. Następnie reprezentanci zespołów przedstawiają odpowiedzi.
3. Uczniowie zapoznają się z zadaniami w sekcji „Sprawdź się”. Ćwiczenia 1–3 wykonują indywidualnie. Następnie dobierają się w pary i w parach wykonują pozostałe zadania z sekcji, po czym porównują odpowiedzi z sąsiednią parą. Następnie osoby z wybranych par odczytują odpowiedzi, nauczyciel ocenia ich poprawność.

Faza podsumowująca:

1. Faza podsumowująca ma charakter swobodnej dyskusji z uczniami o aspektach poezji Leśmiana poznanych w trakcie zajęć. Warto zwrócić uwagę uczniów na sposób, w jaki Leśmian opisuje świat przyrody. Nauczyciel może wspomnieć o tym, że Leśmian bardzo dobrze znał poezję rosyjską, a za jej pośrednictwem – poezję kręgów kulturowych, w których takie łączenie treści zmysłowych z filozoficznymi i teologicznymi było często spotykane (chodzi np. o utwory poetów języka perskiego: Dżalaluddina Rumiego czy Hafeza). Nauczyciel może również przedstawić uczniom, jako ciekawostkę, informację o tym, że dwaj znani polscy poeci, Bolesław Leśmian i Jan Brzechwa, byli blisko spokrewnieni (bracia stryjeczni) i nosili to samo nazwisko rodowe Lesman.

Praca domowa:

1. Bolesław Leśmian napisał jeszcze dwa wiersze zatytułowane *Wieczór*. Wybierz jeden z nich i dokonaj jego interpretacji.

Materiały pomocnicze:

- Projekt LEŚMIAN w wykonaniu krakowskiej aktorki Marzeny Ciuły.
- Jan Sochoń, *Muzyczność literatury: Leśmian i inni...*, Instytut Filozofii UKSW, Warszawa 2011.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z filmem, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.